

MEGELŐZHETŐ-E AZ AMPUTÁCIÓ?

Írta: Prof. Dr. Járai Zoltán

Hypertonia Magazin, 2017/1

kategória: Hipertónia és társbetegségek

Az alsó végtagi, ún. perifériás verőérbetegség („érszűkület”) az általános érlemeszesedés egyik formája. Jól ismertek azok a befolyásolható kockázati tényezők, amelyeknek szerepük van az alsó végtagi verőérbetegség kialakulásában. A négy legfontosabb ezek közül a magasvérnyomás-betegség, a dohányzás, a cukorbetegség és a vér magas koleszterinszintje. Az is egyértelmű, hogy idősokban (a 65 év feletti korosztályban) gyakorisága ugrásszerűen megnő.

A tünetmentes érszűkület felismerése

Az alsó végtagi érszűkület lehet tünetmentes, illetve tüneteket okozó. A tünetmentes eseteket csak akkor ismerjük fel, ha ez irányú szűrővizsgálatot, ún. boka-kar index vizsgálatot (köznapi nevén „alsó végtagi Doppler-vizsgálatot”) végzünk. Ezzel az egyszerű, fájdalmat nem okozó, gyors vizsgálattal az esetek döntő többségében nagy biztonsággal ki lehet zárni, vagy igazolni lehet az érszűkületet.

Kinél érdemes ezt a vizsgálatot elvégezni? Minden beteg esetében javasolt a vizsgálat,

- akinek alsó végtagi fájdalma van terheléskor (pl. járás közben),
- akinek seb van a lábán,
- akinek cukorbetegsége ismert, vagy dohányzik és elmúlt 50 éves,
- aki 65 évesnél idősebb.

A tünetek sokfélék lehetnek: ez igaz mind a panaszok és tünetek megjelenésére, mind pedig a súlyosságára. Enyhe tünetként jelentkezhet bizonyos távolság megtételét követően alsó végtagi fájdalom, leggyakrabban a lábszár izomzatának görcse, ritkábban comb-, sőt tomportáji fájdalom is kialakulhat. A terhelésre jelentkező panaszok egyes esetekben egyre kisebb távolság megtétele után már megállásra késztetik a beteget.

Kritikus végtagi keringészavar – amputációhoz vezethet

Az alsó végtagi verőeres keringészavar előrehaladott formáját kritikus végtagi keringészavarnak hívjuk, ilyenkor ugyanis nagyon megnő az érintett végtag elvesztésének kockázata. Amikor a megfelelő gyógyszeres kezelés mellett a keringészavar sem érsebészeti, sem speciális radiológiai módszerrel nem befolyásolható, az előrehaladott szöveti károsodás (üszkösödés, fekély), a fenyegető vérmérgezés vagy az uralhatatlan fájdalom szolgálhat a sebészi amputáció indokául. Egyre inkább elfogadott felfogás szerint az alsó végtagi amputáció ugyanolyan súlyos érrendszeri esemény, mint a szív koszorúereinek elzáródása következtében kialakuló szívinfarktus vagy az agyi erek elzáródása miatt bekövetkező gutaütés.

Még mindig túl sok

Magyarországi, közel tíz évet felölelő statisztikai adatok alapján hazánkban az amputációk száma nem változott jelentősen, és a végtagvesztés nemzetközi adatokkal összehasonlítva gyakorinak mondható.

Az alsó végtag elvesztése az esetek felében cukorbetegség körében következik be. A cukorbetegség amputációs gyakorisága tizenötszöröse a nem cukorbeteg személyekének. Férfiakban is gyakoribb az amputáció, több mint kétszeres a női nem esetén tapasztaltaknál. Az életkor növekedése hasonlóan fokozott kockázatot jelzett, a 65 évnél idősebbekben az alsó végtag elvesztése négyszer olyan gyakori, mint a teljes népességben. A korábban elszenvedett amputáció még inkább növelte egy újabb amputáció kockázatát.

Az a tény, hogy hazánkban az amputációk gyakorisága a nemzetközi összehasonlításban kiemelkedő, valószínűleg sok tényezőre vezethető vissza.

A legkézenfekvőbb magyarázat, hogy a beteg életkora, súlyos társbetegségei, valamint az előrehaladott verőérszűkület okozta szövetkárosodás már nem teszi lehetővé, hogy érhelyreállító műtét vagy beavatkozás segítségével a végtag menthető legyen. Ebből a szempontból kiemelten fontos a korai felismerés. Az amputáció megelőzésének talán legfontosabb eszköze a szűrés. Ezért csak hangsúlyozhatjuk annak fontosságát, hogy azon személyek, akiknek nagy kockázatuk van alsó végtagi érszűkületre (lásd fent!), rendszeresen vegyenek részt boka-kar index meghatározáson. A korán – akár még tünetmentesen – felfedezett érszűkület miatt alkalmazott hatékony gyógyszeres kezelés vagy szükség esetén érhelyreállító beavatkozás segítségével lehet csak csökkenteni az alsó végtagi amputációk számát. Ehhez a betegek és az őket ellátó egészségügyi szakemberek (orvosok és asszisztensek) szoros együttműködése szükséges.

Mi a boka-kar index meghatározás és hol lehet jelentkezni rá?

A vizsgálat során egy egyszerű, ultrahanggal működő műszer, az alsó végtagi Doppler-készülék, valamint egy hagyományos vérnyomásmérő készülék segítségével az orvos megméri a vérnyomást a felkarban, valamint a boka magasságában mind a két oldalon. A kapott értékek összehasonlítása alapján meg tudja mondani, hogy fennáll-e az érszűkület alapos gyanúja, vagy sem. A boka-kar index normál értéke fekvő helyzetű betegben 1,0–1,3, kórosnak tekintjük, ha az index 0,9-nél kisebb; csökkenése a betegség romlását jelzi.

A boka-kar index érzékenysége igen nagy, 50%-os szűkülés esetén meghaladja a 90%-ot. A vizsgálat kb. 10–15 perc alatt elvégezhető, fájdalommal nem jár.

A családorvosok ismerik azokat a rendeléseket, ahol a vizsgálat elvégezhető (néhány családorvosi rendelés, angiológiai szakambulancia/szakrendelés, érsebészeti szakambulancia/szakrendelés).